

OBČASNÍK

Obecné noviny obce Malé Zálužie

December 2006

Znova je tu obdobie, keď väčšina z nás bilancuje, čo sa v priebehu roka udialo, čo bolo výnimočné či menej dobré. Preto sa Vám opäť prihovárime prostredníctvom obecných novín. Prinášame Vám veľa zaujímavostí, veselé ale i vážne témy, a verte že sú, ako vždy, ozajstné.

Dúfame, že sviatočné dni prežijete v pokoji a láske a do nového roku 2007 vyročíte s optimizmom.

Mám rád svoju obec a ľudí v nej.

Končí sa tretie funkčné, teda 12 ročné obdobie starostovania Ing. Emila Fusku. Je to moc ? Je to málo ? Dvanásť rokov pre 17 – ročného študenta, ktorého pamäť sotva siaha do počiatku školopovinnej dochádzky – prvej triedy – je celkom iný, ako to isté obdobie absolvované po skončení svojho produktívneho veku po šesťdesiatke.

Pokiaľ mladosť umožňuje zdolávať ťažkosti s určitou ľahkovážnosťou – veď nejaká bude – v seniorskom veku skúsenosti a poznanie reálneho života to nedovoľujú . Z bohatých poznatkov nahromadených rokov staršieho človeka, vyplývajú vlastnosti ako je trpezlivosť, húževnatosť, jasnosť cieľa ako aj určitý nadhľad nad každodennými žabo – myšacími spormi.

Skúsme sa z toho uhla pozrieť a zhodnotiť uplynulých 12 „ starostovských rokov“ počnúc rokom 1994 z pohľadu zainteresovaného pozorovateľa.

Nový starosta po zvolení skočil rovno „ hlavou nie do vody, ale do problémového plynu.“ Plynofikácia začatá predchádzajúcim starostom (Pavlom Proksom star.) úspešne pokračovala pod novým vedením , po etapách (1, 2, 3) za výdatnej pomoci samotných občanov. Odmenou im bolo čisté, bezpracne kúrenie. Popri nich aj obec ako celok veľa získala, splynofikoval sa Obecný úrad, kultúrny dom, dom smútku. Celková suma plynofikácie bola päť miliónov a bez vybavenia štátnych dotácií by sa nemohla uskutočniť.

Jeden problém – plyn – rodí ďalší – rozkopanú blatistú dedinu... Začalo sa s úpravou cestných komunikácií. Vysafaltovala sa cesta:

1. za železnicou (od p. Marečka po p. Fusku)
2. za humnami (od pomníka po p. Kriegera)
3. od p. Predanocyovej po p. Gríča
4. od hlavnej cesty ku stanici cez Čapáš až po poľnohospodárske družstvo
5. od domu smútku cez most až po číslo domu 150.

Srdcovou záležitosťou starostu bolo vybudovať sociálne zariadenie v priestoroch kultúrneho domu, ktorý bol postavený v roku 1960. Po 36 rokoch, v roku 1996 sa to po mnohých ďalších úpravách v budove podarilo . Jeho význam sme si uvedomili hlavne pri rôznych spoločenských podujatiach, ktoré v kultúrnom dome prebehli (napr. inštalácia pána farára Th.Mgr. Dušana Hanu, oslava 50-ky Ing. Ivana Oravca, stretnutia rodákov, Deň poľa – viackrát organizované PD Devio Nové Sady, oslava 10 ročného výročia Retiku, stretnutie pracovníkov ev. a. v. cirkvi z Dunajsko-nitrianskeho seniorátu v počte 160 účastníkov, vystúpenie gymnazistov z rumunského Nadlaku, ktorí v rámci družobných stretnutí nám predviedli divadelné predstavenie od Jána Hollého „ Kubo“ v ľubozvučnej slovenčine.

V roku 1996 sa urobila elektrifikácia zvonov z finančných prostriedkov vyzbieraných od občanov. Zo zvyšných peňazí bola obnovená zvonica – obnovil sa kríž, spravila nová strecha, sokel, nafarbila vonkajšia omietka.

V druhom volebnom období od roku 1998 sa realizovala ďalšia významná akcia – výstavba obecného vodovodu, ktorý čerpá vodu z prameňa obce Radošina. Občania už nie sú odkázaní na závadnú vodu zo svojich studní.

Po stránke kultúrno-spoločenskej veľký význam malo „ Stretnutie rodákov „ uskutočnené v roku 2000. So samotným stretnutím súvisela aj obnova kuchynky, ktorej využitie vnímame pri každom spoločenskom stretnutí. Pre účastníkov stretávky sa v klubovni na poschodí pripravila „ Pamätná izba „ – výstavka predmetov používaných v domácnosti a na hospodárskom dvore v minulosti. Organizačne to zabezpečila Viera Predanociová so sestrou Annou. Pri tejto príležitosti sme sa snažili časovo zvládnuť už rozpracovanú monografiu „ Malé Zálužie „ , čo sa s nasadením všetkých síl podarilo.

Finančné prostriedky získané z tejto akcie, ako aj z prostriedkov cirkevného zboru a Obecného úradu , umožnili urobiť rozsiahle opravy a úpravy na Dome smútku: oprava zatekajúcej strechy, osadenie chýbajúceho kríža, vymalovanie vnútorných priestorov, zakúpenie závesov, záclon, koberca na jeho zariadenie.

V tomto roku sa vymanilo v celej obci staré osvetlenie za úspornejšie so žiarivkami Philips.

V treťom – poslednom – funkčnom období sa uskutočnila výstavba chodníka popri štátnej ceste. Jeho dĺžka je 450 m a nachádza sa medzi dvomi železničnými priecestiami. Vymaľovali sa priestory kultúrneho domu, klubovne a v dôsledku zatekania sa museli urobiť i nové zvody na budove.

Kuchynka sa zmodernizovala v duchu doby – namiesto drevenej dlážky sa urobila dlažba z kachličiek, podobne aj na stenách, miesto starého klasického sporáka sa dokúpili dva nové plynové, aj kuchynské riady a ostatný sortiment sa doplnil.

V roku 2003 sa začalo s rozsiahlou úpravou odtoku prívalovej vody z Karačky na dolnom konci dediny. Vyriešenie problému bolo zložité, čoho dôkazom sú práce počas troch rokov, ktoré tu prebiehali. Bola to veľmi zdĺhavá a piplavá práca, možno aj preto, že sa robila zväčša svojpomocne pracovníkmi z verejno-prospešných prác. Nevďačnosť úlohy spočívala v tom, že riešila problém len časti obyvateľov bývajúcich v tejto , pre ostatných málo viditeľnej lokalite. Nezainteresovaný človek výsledky práce nevidí. Posúdiť a zhodnotiť ich vie len priamy účastník havarijných situácií. Ten však, ako vieme, keď je zle kričí až sa v hore ozýva, keď ale všetko funguje , považuje to za samozrejmosť, bez slovíčka uznania.

Od septembra 2003 sa opätovne sprístupnila knižnica, ktorú má na starosti V. Predanociová. S jej príchodom súvisia aj relácie v miestnom rozhlase, ako aj vydávanie obecného časopisu „ Občasník“.

Pri 70. výročí odhalenia pomníka padlých v prvej svetovej vojne bol tento pomník zreštaurovaný akad. sochárom Ladislavom Chamuttim.

Jednou z permanentných úloh počas 12-ročného funkčného obdobia bola starostlivosť o cintoríny. Obidva, horný aj dolný sa oplotili novým plastovým pletivom, pravidelne sa kosili, vyvážal sa odpad z kontajnerov. Na hornom cintoríne urobil p. Ivan Šooš novú bránu pre vstup na jeho starú časť. Na staré hroby navezenú zeminu splanírovali honom, aby sa v budúcnosti tráva mohla kosiť traktorom.

Na dolnom cintoríne sa urobili nutné opravy na dome smútku: strecha sa zaliala gumoasfaltom, natrela striebrenkou, celá fasáda budovy, ríny a okná sa novo natreli. Lavičky pred budovou sa obnovili, spodná časť sa osadila do betónu. Úpravu cintorínov si zvyknú všimnúť a pochváliť aj cudzí návštevníci.

K poslednému starostovmu predsavzatiu patrilo predĺženie asfaltovej cesty za železnicou (od konca domu p. V. Fuskú smerom k domu pani Rizekovej a spevnenie cesty na dolnom konci (pri dome p. Greča, č. 153).

Pri spätnom pohľade vidíme, že nástup starostu do funkcie bol sprevádzaný budovaním a úpravou ciest, podobne ako pri jeho odchode. Je v tom určitá symbolika jeho 12-ročnej cesty vo funkcii, na ktorej sa snažil pomáhať ľuďom v ich každodenných ťažkostiach. Nebolo to ľahké pri rôznosti názorov zúčastnených osôb. Napriek evidentným reálnym výsledkom, najväčšou prednosťou „skončeného „ starostu bola snaha riešiť problémy pokojnou cestou a nevnášať do medziludských vzťahov nezhody a nevráživosť.

Pri svojom odchode z funkcie chce sa všetkým zúčastneným poslancom pôsobiacich počas jeho 12-ročného funkčného obdobia čo najsrdečnejšie poďakovať za spoluprácu pri náročných úlohách.

Súčasne praje novozvolenej starostke obce a poslancom mnoho úspechu v ďalších rokoch pri zveľaďovaní obce a vytváraní lepších podmienok našim občanom.

Zainteresovaný pozorovateľ

Milan Rastislav Štefánik (1880 – 1919).

Pri príležitosti výročia úmrtia Milana Rastislava Štefánika (zahynul 4. 5. 1919), ktoré si všetci Slováci pripomenuli v májových dňoch, by som Vám aj ja chcela pripomenúť aspoň stručne, základné fakty zo života významného Slováka, ktorý sa riadil heslom Veriť- milovať- pracovať.

Milan Rastislav Štefánik sa narodil 21.7.1880 na evanjelickej fare v Košariskách. Počas svojho detstva získal od rodičov pevný základ národného povedomia, lásku k svojej vlasti a záujem o vysoké nočné nebo. Po štúdiu na ľudovej škole odchádza na evanjelické lýceum do Prešporka, Šoprone a Sarvaša. Vysokoškolské štúdiá začal ako poslucháč na ČVŠT v Prahe, pokračoval na Karlovej univerzite, v špecializácii na matematiku a astronómiu. Počas tohto obdobia navštevoval spolok Detvan a neskôr sa stáva aj predsedom tohto akademického spolku. Taktiež písal do časopisov Hlas, Čas a Umelecký hlas. V článkoch oboznamoval českú verejnosť so Slovenskom, Slovákami, ich kultúrou a politickým dianím, ostro vystupoval proti maďarskému šovinizmu a proti pasivite slovenských politických dejateľov. Bol presvedčený o nutnosti spolužitia Čechov a Slovákov, túžil po tom, aby Slováci získali slobodu a boli oslobodení spod jarma maďarizácie. 12. 10. 1904 promoval na doktora filozofie.

Obdobie od roku 1904 do roku 1914 sa považuje za Štefánikove „hviezdne roky“, ktoré prežíva vo Francúzsku. Jeho vedecká dráha začala v Paríži. Pracoval v observatóriu Meudon ako asistent astrofyzika J. Janssen, riaditeľa observatória v Meudone. Štefánik práve v týchto rokoch publikoval známych 12 vedeckých prác, ktoré boli prednesené na francúzskej akadémii vied v Paríži. Šesťkrát sa zúčastnil astronomických pozorovaní na vrchole Mont Blanc. Pôsobil ako astronóm v Španielsku, kde pozoroval zatmenie Slnka (1905), v Turkestane (1907), v Tichomorí (1911), v Brazílii (1912), na ostrove Tahiti, kde študoval návrat Halleyovej kométy (1910), v Ekvádore a Maroku (1913). V r. 1912 získal francúzske štátne občianstvo. Za vedecké práce bol ocenený cenou francúzskej astronomickej spoločnosti, Janssenovou a Wildeho cenou francúzskej akadémie vied. Taktiež bol vyznamenaný za vedecké a diplomatické úspechy francúzskou vládou rádom rytiera Čestnej légie.

Obdobie od roku 1915 do roku 1919 je charakteristické v jeho živote úspešnou diplomatickou a vojenskou činnosťou. Prihlásil sa k letectvu a jeho letecké a vedecké schopnosti využil veliteľ francúzskej armády Maršal M. Foch, poverený organizáciou vojenskej meteorologickej služby. Za 3 roky sa Štefánik prepracoval z desiatnika na brigádneho generála. V roku 1915 organizoval leteckú eskardu zo slovenských a českých dobrovoľníkov. Prostredníctvom francúzskych politikov informoval verejnosť o ťažkom položení Slovákov v Uhorsku, predostrel návrh na vytvorenie slobodných štátov a taktiež sa podieľal na

vytvorení Národnej rady československej v Paríži (pôsobil ako podpredseda Rady), a na zriadení československej armády vo Francúzsku. V Rusku realizoval svoje vojenské a politické zámery československého zahraničného odboja – organizoval zo slovenských a českých zajatcov legionárske oddiely. Dosiahol, že všetky organizácie a spolky združujúce Slovákov a Čechov budú podriadení vedeniu československého odboja v Paríži. V roku 1916 navštívil Rumunsko, kde sa stretáva s náčelníkom Francúzskej vojenskej misie a zriaďuje tu vojenskú meteorologickú službu a pri návšteve rumunského kráľa vymôže súhlas s náborm zajatcov do československej armády. V roku 1917 sa stretáva Štefánik s predstaviteľmi českých a slovenských spolkov v USA a dosiahol zhodu názorov týkajúcich sa boja za oslobodenie a následné spolužitie v československom štáte. Po dosiahnutí súhlasu od prezidenta Wilsona mohol presunúť nábor dobrovoľníkov slovenského a českého pôvodu do československých légii vo Francúzsku. V rokoch 1918 – 1919 riešil Štefánik problém československých légii na Sibíri a vďaka pomoci Japonska boli vojská presunuté do vlasti. Jeho prvým oficiálnym poslaním v mene Národnej rady československej bola misia v Taliansku. Bolo potrebné získať súhlas, aby sa v Taliansku mohli formovať vojenské útvary. Štefánik dosiahol od Talianska súhlas a bola podpísaná prvá medzinárodná zmluva v mene československej republiky.

Štefánik sa taktiež pokladá za zakladateľa diplomacie, pôsobil ako prvý vynikajúci československý diplomat. V Ríme v prítomnosti európskej diplomacie bola definitívne uznaná československá armáda v zahraničí, mala 100 000 vojakov a veliteľom sa stal M Janin. Taktiež sa podieľal na vypracovaní národných symbolov, znakov a zástav novej, slobodnej Československej republiky. V období vzniku sa stáva prvým ministrom vojny.

Štefánik získal počas svojho života aj ďalšie významné ocenenia: vyznamenanie Rád sv. Vladimíra, francúzskou vládou mu bol udelený Veliteľský Križ čestnej légie, Vojenský križ a taktiež získal najvyššie vojenské ocenenie – hodnosť francúzskeho brigádneho generála letectva.

Zahynul pri návrate do vlasti 4. 5. 1919 pádom lietadla v Ivanke pri Dunaji.

Cestička do školy

Inak konávali sa aj preteky s našim „šnelcúgom“. Keď sme ráno boli zadelení na koniec súpravy, pochytili sa bežci za taniere (nárazníky) nášho domova a bežalo sa. Inokedy sa zas išlo tiskať, keď naša starká nemohla utiahnuť. Keď vypadol zákolesník, šli sme vďačne pohľadať. My sme ju poľutovali, i z vďačnosti chceli sme jej pomôcť. Ale ona vedela byť aj „špásovná“. Pustila sa práve vtedy strečkovať a nás by bola nechala na psom tridsiatku. Niekedy sme stáli pri každej vrbe, alebo pri každom splašenom žrebcovi, alebo roztopašnej krave, ktorá nebodaj chcela spáchať samovraždu, asi z nešťastnej lásky, len si vybrala nevhodný nástroj. „Kačička“ naša (to je poctivé meno našej lokomotívy) len ju tísila, tísila pred sebou, až jej došla para a musel sa vzdať drahocennej trofeje. Chuderka, ľutovali sme ju, ona sa nemôže pochváliť takým majstrovským kúskom, že aj ona zvládla kravu. Keby bola vedela aké šťastie ju čaká, bola by nabrala väčší „švung“ a slávy čin by predviedla bez väčšej námahy. Takto obišla nasucho. Nuž, čo človek vie, kedy dobre robí? Pomaly najďalej zájdeš. To bolo, je, dúfam i bude jej heslom, ktoré dokonale uskutočňuje. Pomaly síce odfukuje, kaše, ale ide.

Tak sme my študovali. Ráno vstaň o piatej, aby si sa v tom blate doterigal nejako do 6. na stanicu. Odpoľudnia sme prišli domov o 4. K tomu šliapať niekoľko kilometrov peši domov, často v daždi, fujavici – pripočítajte ešte to „učenie“ vo vlaku, futbalové zápasy každú nedeľu i cez týždeň a urobíte si predstavu o našich vedomostiach pri katedre a tie pochvaly pánov profesorov o našej múdrosti. Mohli nám tlčiť kotrby o nemú, čiernu tabuľu, mohli revať i trepať za nami zošity, notesy, mohli nás nechať kľačať, písať tresty (s podpisom otcovým). Kde nič nie je, ani čert nezoberie. Prečo hľadali u nás, čo u nás nebolo? Rodičia, škola, profesori, učenie? Na čo by nám bolo treba na to myslieť? My máme svoju kačičku a výlety, gombičky a karty, spev, žarty. Čiže nám bol svet na rozkoši! Načo tu spomínať konferenciu a domáce chválospevy a rozdeľovanie cien po nej?

A kačička naša už veru vážne pokašliava, ťažšie odfukuje. Doľahli i na ňu veru zlé časy. Chuderka musela sa dožiť na staré kolena nevďaku. Vytískajú, odsacujú ju kadejaké mršiny, čo ani poriadneho komína nemajú, ba ani tej písťaly, čo iba smrad nechávajú za sebou. Veru, taký je ten svet skazený...

(5.12.1938)

Z pôvodnej tvorby rodákov.

Pavel Proksa – Kostolníkov, študent nitrianskeho gymnázia.

VÝLET DO MLADOSTI

Je streda poobede. Šteklivé lúče októbrového slnka pohádzajú belavý travertín bradlianskej mohyly a z času na čas sa lenivo sklznú i do Košarísk, kde neobídu ani dom Gavurníkových. U nich je dnes nezvyčajne rušno. Do sveta totiž odchádza len pätnásťročná čerstvá absolventka ľudovej školy. Tak ako mnohí spolurodáci pred ňou, i ona nabrala odvalu opustiť nehostinnú pôdu myjavských kopaníc a vydať sa za prácou do Južnej Ameriky.

Vdychujúc chladivý vzduch rodného kraja kráča so strýčkom a starou mamou na Brezovú pod Bradlom. Čas súri, treba sa ponáhľať. Malá dedinka utopená vo farbách jesene sa pomaly stráca z dohľadu. Kúsok po kúsku, až napokon vidieť len kostolnú vežičku čnejúcu do modrej oblohy.

Pomaly sa stmieva a na nebo vystupujú prvé hviezdy. Betka s ťažkým kufrom nastupuje do vlaku, ktorý ju privezie až do hlavného mesta – Prahy. To je však len medzizastávka. Po dvoch dňoch strávených vo vystahovaleckej stanici smerujú jej kroky na pražské Wilsonovo nádražie a odtiaľ sa spolu s inými Slováckmi a Čechmi vydáva vlakom na cestu do Hamburgu. Počas ďalších dvoch dní strávených vo vystahovaleckej stanici stihne vďaka stretnutiu s istým českým prírodovedcom okúsiť i čosi z krás tohto nemeckého mesta. Ale najzaujímavejšia a zároveň najdlhšia časť cesty ju stále iba čaká. 14. októbra 1937 nasadá v hamburskom prístave na slávnú Caparconu – obrovskú, 260 m dlhú a 26 m širokú loď, ktorá premáva pravidelne každý

mesiac do Argentíny, ôsmej najväčšej krajiny sveta. Kotvy sa dvíhajú, prístav sa vzdáľuje a na Betku čaká tisícky kilometrov dlhá cesta.

Po šestnástich dňoch strávených na kolísajúcej sa lodi s pohľadom upretým na nekonečný Atlantik sa ocitá v cieľi – v Buenos Aires. V prístave na ňu nervózne vyčkávajú rodičia. Už je tomu desať rokov, čo nechali dcéru u starých rodičov na Košariskách a odišli za lepším zárobkom za „veľkú mláku“. Naposledy sa videli pred rokom na Slovensku. Teraz sa stretajú na úplne inom kontinente, inej pologuli. Po radostnom zvitani spoločne odchádzajú k rodine architekta Horna, u ktorej rodičia pracujú ako kuchár a čašníčka. Istý čas tu s nimi pobudne, no a potom skúsi šťastie inde.

Vzduchom sa derie prenikavý zvuk hodín z neďalekého prístavu. Hlásia sedem. Uvážujúc si zásteru rovnošaty vyráža za svojimi každodennými povinnosťami. Za uplynulé štyri roky strávené v Argentíne sa toho v jej živote veľa zmenilo. Zvykla si na nové prostredie, naučila sa po španielsky, dokonca aj jej meno dostalo španielsku podobu – dnes ju volajú Isabel. Za ten čas tiež stihla vystriedať viaceré zamestnania – za skromnú odmenu pomáhala v krajčírskej dielni, starala sa o deti a pracovala aj ako chýžná u bohatého senátora. No a teraz zakotvila v prístavnej štvrti Retiro. Tu, na ulici Montevideo, má na piatom poschodí honosného domu svoj byt bezdetný manželský pár Yvonne a André Mathiesens. Obaja sú pôvodom Bel-

gičania, avšak kvôli bombardovaniu Bruselu boli nútení utiecť do Francúzska a napokon v roku 1941 až do Argentíny. Vďaka vlastníctvu výnosných akcií sa okamžite zaradili medzi bohatú „smotánku“ Buenos Aires. A práve u nich teraz Isabel pracuje. A spolu s ňou aj dve ďalšie cudzinky - Polka Lina a Rumunka Dominga, s ktorými sa hneď spriatelila. Spoločne prežívajú každodenné radosti i starosti a popri tom nezabúdajú ani na vzájomnú pomoc pri práci. Každý deň treba o deviatej pripraviť raňajky, poupratovať spálne a salónik, navariť, prestrieť stôl a o pol druhej sa môže podávať obed. Po ňom opäť nasleduje upratovanie, pranie, žehlenie a príprava večere.

Každú druhú nedeľu môžu tento zabehnutý kolobeh porušiť. Vtedy majú totiž voľno. To Isabel väčšinou trávi s rodičmi, ktorí pracujú len kúsok odtiaľ. Spolu zídu do kostola, kde farár so slovenským pôvodom Andrej Mazák káže až v troch jazykoch: okrem španielčiny a angličtiny aj v ich rodnej slovenčine. Poobede sa zvyknú postretávať v slovenských a československých spolkoch s ďalšími krajanmi, prevažne z okolia Myjavy. I keď ich od vlasti delí veľká diaľka, na svoje korene nezabúdajú a zvyky a tradície spoločne oživujú v podobe zábav a divadiel. Každý rok si pripomínajú i 4. máj, výročie tragickej smrti „veľkého“ Slováka Milana Rastislava Štefánika. Vždy urobia na javisku maketu Bradla, ku ktorej na znak úcty pokladú kvety.

Chvilky oddychu bývajú len vzácne. Práce v dome je stále dosť. Obzvlášť vtedy, keď má prísť návšteva. A tá je u Mathiesenových takmer na dennom poriadku. Najmä o vplyvných a vysoko postavených hostí nie je u nich nikdy nuda. Stretajú sa tu diplomati, obchodní partneri aj „výkvet miestnej kultúry“, aby spoločne prerokovali nové obchody, či usporiadali charitatívne podujatie. Často k nim chodí na priateľské posedenia i československý veľvyslanec v Argentíne Alexander Kunoši, rodák z Krupiny. Pani Mathiesens sa s ním spoznala počas svojej cesty po Európe. Bolo to tesne po vojne, keď si ako aktivistka Červeného kríža vybavila od ministra povolenie na návštevu Poľska a Československa, aby sa na vlastné oči pozrela na vojnu zničené územia a toľko opisované „tábory smrti“. Pri tejto príležitosti nemohla zabudnúť ani na „jej dievčence“ a z ich rodných krajín im poslala do Argentíny pohľadnice. Na tej z Československa bol zobrazený Karlov most a na druhej strane okrem pozdravu i veta: Que lindo es su pais! (Aký krásny je Váš kraj!)

Táto cesta však nebola jedinou dobročinnou akciou Yvonne Mathiesens. Charita jej nie je zďaleka cudzia a párkrát už do nej zapojila aj Isabel s Linou. Keď organizovala divadelné predstavenie, ktorého výťažok išiel na obnovu vojnu spustošeného Belgicka, boli to práve ony dve, ktoré vďaka predaju kvetov vyzbierali prostriedky na usporiadanie tohto podujatia.

Ubehlo šesť rokov a Isabel stále pracuje u Mathiesenových. Práve sa s Linou vracajú z pláže v Pine Beach, kde si i dnes užívali popoludňajšie voľno vo vlnách šumiaceho mora. Šliapuc do pedálov pozorujú biele čajky lietajúce

pri pobreží. Ani sa nenazdajú a pred nimi stojí letné sídlo rodiny Mathiesens: veľký kaštieľ, ktorý si každoročne prenajímajú v známom uruguajskom letovisku Punta del Este. Rýchlo odložia bicykle a poberú sa za svojimi povinnosťami. Treba prichystať večeru. Tá býva o desiatej, len výnimočne, keď chce ísť do kina, môžu ju podávať aj skôr. „Páni“ im v tomto vždy vychádzajú v ústrety. Veď už nie sú pre nich cudzie. Majú ich obaja radi ako vlastné dcéry a prijali by, keby u nich zostali navždy. Vidia však, že Isabel to ťahá domov. Najmä teraz, keď z Argentíny odišli jej rodičia spolu s ďalšími krajanmi. Aj ona sa k nim chcela pridať. Napokon ju ale prehovorili, aby ešte nejaký čas zostala.

1. august 1948, letisko Moron, Buenos Aires. Uprostred davu cestujúcich stojí Isabel a zvierajúc v ruke letenku od spoločnosti Air France sa lúči s Linou a Yvonne Mathiesens. Po takmer jedenástich rokoch opúšťa Argentínu a vracia sa domov. O pár minút už pozoruje svet z okruhu okienka Condoru z výšky niekoľko desiatok metrov nad zemou. Montevideo, ... Rio de Janeiro, ... Recife,

... osem hodín nad Atlantikom, ... Dakar, ... Casablanca, ... Paríž. Vstupujúc do letiskovej haly začuje svoje meno. „Slečna Isabel Gavurnik, vezmite si prosím z letiska auto a dopravte sa do bytu pána Mathiesensa! Opakujem, ...“, znie po francúzsky z letiskového rozhlasu. To sa ešte chce André Mathiesens, služobne odcestovaný vo Francúzsku, stretnúť a rozlúčiť s dievčaťom, ktoré sedem rokov pracovalo v ich dome.

Zakrátko už sedí u neho v parížskom byte a spolu s jeho bratom a švagrinou si za jedným stolom pochutnávajú na dobrom obede. Popoludní majú v pláne návštevu Versailles a Elizejských polí a potom sa ich cesty musia rozísť. Mathiesensovi cestujú do Monte Carla a na Isabel čaká posledný úsek jej cesty na Slovensko.

Z Paríža do Prahy, z Prahy na Brezovú, z Brezovej na Košariská. Vystupujúc z autobusu vynára sa pred ňou staronový obraz. Je úplne iný než ten, na ktorý bola zvyknutá predchádzajúcich jedenásť rokov. Rušné veľkomesto nahradila tichá dedinka učopená v objatí myjavských lesov a hôr. Obdivujúc jej nezmenenú krásu vydá sa známou cestou domov...

Je príjemné sobotné popoludnie, 29. júl 2006. Malá ručička kuchynských hodín sa pomaly plazí k päťke. „Tu som s Linou na pláži v Pine Beach.“ vráti sa v čase o šesťdesiat rokov späť Alžbeta Valková ukazujúc na dve usmiate mladé dievčiny v plavkách. Chvíľku sa poprehŕňa v kope zožltnutých fotiek a vzápätí vyťahne ďalšiu. „A toto sme odfotené s paňou, keď sme predávali kvety na to divadlo...“ komentuje zostarnutý čierno-biely obrázok hlavná hrdinka tohto príbehu. Hoci od jej argentínskeho dobrodružstva prešlo už vyše päťdesiatosem rokov, na svoj spomienkový výlet do mladosti sa rada vyberie ešte aj dnes.

~ vnučky ~

Viete, že...

Na tých lokalitách, kde sa v Radošinskej doline realizoval archeologický výskum, alebo záchranné práce spojené so záchranou nálezov, sa vždy došlo k významným objavom, ktoré posunuli poznanie o tom-ktorom období a pomohli tak skladať a rekonštruovať obraz o živote našich predchodcov nielen na území Slovenska ale tiež v celoeurópskom priestore-? Od prameňa až po ústie Radošinky do rieky Nitry sú to tieto lokality:

Radošina, okres Topoľčany. V jaskyni Čertova pec uskutočnil archeologický výskum už v r. 1958-61 dr. Juraj Bárta. Zistil moustérrienske nálezy, ktoré sú dokladom najstaršieho osídlenia slovenských jaskýň. V ďalšej vrstve bolo mladopaleolitické szeletienske osídlenie datované podľa rozpadu uhlíka C14 do obdobia 38 000-40 000 rokov pred n. l. Gravetienske osídlenie je doložené výrobou náhrdelníkov z treťohorných ulít a rôznych kamenných nástrojov. Sídlil tu človek súčasného typu, Homo sapiens sapiens. Jeho sídla a dielne sú aj v neďalekých Moravanoch nad Váhom a v Banke. Na polohe Mračkovarské v Radošine bolo v roku 1959 skúmané eneolitické bolerázske sídlisko (2500 r. pred n. l.). Tu sa našiel unikátny hlinený model kultového vozíka s postavičkami zvierat, asi býčkov. Ide o jeden z najstarších dokladov vzhľadu voza, ako dopravného prostriedku v Európe. Zároveň vypovedá aj o využití záprahu zvierat.

Veľké Ripňany, okres Topoľčany. V roku 1977 a 1978 tu dr. Jozef Paulík v spolupráci s G. Bahelkovou preskúmal tri mohyly z mladšej doby bronzovej datované do r. 1300-1200 pred n. l., ako aj časť súvekej osady a lužicko-čačianske pohrebisko. Tieto nálezy sú dokladom toho, že tu sídlil a pochovával ľud, ktorý zaberá územie východne od Váhu, v Zadunajsku v okolí Blatenského a Neziderského jazera a v Burgenlande. Pre vyššie postavených príslušníkov, hlavne náčelníkov, staval veľké, v priemere aj niekoľko desiatok metrov, osamotené mohyly alebo mohylníky s menšími mohylami. Z územia Slovenska sú takéto v Čake, v neďalekých Lužanoch, Kolte, Dedinke. Vo výbave nechýba vojenská výstroj a výzbroj, ako aj šperky, ktoré sú dokladom južného pôvodu. V mohyle vo Veľkých Ripňanoch boli pre tú dobu vzácné sklenené koráliky, ktorých bolo vyše sto.

Biskupová, okres Topoľčany, leteckou prospekciou v r. 1998 E. Blažová, J. Rajtár a I. Kuzma zistili v polohe Lazy, priekopové opevnenie (rondel) oválneho tvaru o rozmeroch 120x95 m. Datovanie zatiaľ doložené od neolitu po dobu bronzovú.

Malé Zálužie, okres Nitra. Na jazykovitom výbežku ľavo-brežnej terasy potoka Radošinka, na južnom okraji obce v polohe „Za humnami“, pred rodinným domom V. Plesníka č. 24., pri kopaní ryhy pre plynovodné potrubie bol narušený v r. 1994, v hl. 80 cm kostrový hrob. Orientácia kostry uloženej na ľavom boku bola blízka V-Z. V oblasti hrudníka sa našla malá fľašovitá nádobka zdobená kombináciou vhlbených línií, ktorú robotníci vyzdvihli, ale kostru nechali in situ a znovu zasypali. Predpokladáme, že ide o hrob, ktorý je súčasťou rozsiahlejšieho pohrebiska. Podľa nádobky ide o kultúru s mladou lineárnou keramikou (približne 5000 r. pred n. l.), ktorej územie rozšírenia je na rozsiahlom území strednej Európy. Pohrebiská sú dosť vzácne. Zatiaľ ich poznáme z okolia Nitry v Mlynárčiach, z Priemyselnej ulici a z Mikovho dvora.

Nové Sady, okres Nitra. Na južnom svahu katastra obce, 205 m od potoka Radošinka, zistili J. Tirpák a I. Kuzma v r. 2003 leteckou prospekciou rondel o rozmeroch 54x50 m s predpokladanou šírkou priekopy 4 až 5 m. Presné datovanie nie je zatiaľ potvrdené nálezmi.

Lužianky, okres Nitra, skúmané pohrebisko lužianskej skupiny V. Budinským-Kričkom v r. 1942 a B. Novotným v r. 1956. V svojrázne maľovanej keramike vynikajú misy na plnej nôžke, etažovité nádoby, zoomorfné tvary. Antropomorfná plastika je ojedinelá. Často sa vyskytuje spondylový šperk. Je slonovinovo biely a zhotovoval sa z lastúr dovážaných z oblasti Stredomoria. Pohrebiská sú žiarové i kostrové, situované blízko osád. Vyskytli sa aj prázdne symbolické hroby, tzv. kenotafy. Táto kultúra vyrástla na domácom podklade železovskej skupiny za pôsobenia vplyvov z juhovýchodu. Na území Slovenska zaberá okolie Trnavy a Nitry.

V r. 2004 pri výstavbe závodu firmy Airliquid v Lužiankach bolo zistené kostrové pohrebisko so 16 hrobmi. Ide o jedno z najsevernejšie situovaných staromaďarských pohrebísk na Slovensku datované do 10. stor. Pochovaní

majú typickú výbavu staromaďarských kočovníkov jazdiacich na koňoch, v ktorej nemohli chýbať hroty šípov, strmene, zubadlá, kresadlá a kresacie kamienky.

Čo hovoria názvy obcí v Radošinskej doline

Veľakrát si vôbec neuvedomujeme, že aj názvy miest a obcí majú svoju históriu a sú spojené s celkovým dianím, ktoré tu po stáročia prebiehalo. Môžu znamenať meno majiteľa, kniežaťa, vlastníka, alebo názov kmeňa, ktorý tam sídlil, prípadne názov činnosti, alebo výrobku, ktorým sa preslávila, alebo bola známa. Napríklad: Radošina - meno sa spája vlastníkom usadlosti menom Radoša a súvisí s veľmožom menom Joradan, ktorého dvorec bol pri ceste vedúcej od dôležitého brodu cez Váh do nitrianskeho hradného centra. Jarodan od 9. stor. meno veľmožské skryté v názve Ardanovce, ktoré sú na juhovýchod od Piešťan s dokladom z r. 1317 ako Jardan. So svojou družinou mal dohliadať na cestu smerujúcu k nitrianskemu hradu od neďalekého strategického brodu cez Váh. Behynce – meno sa uvádza v listine z r. 1156 a odvodzuje sa od bey, beg, vojenský hodnostár a pod. Je tureckého pôvodu, vo význame vojenský správca vlastného územného celku s vlastným sídlom v jeho okruhu. Biskupová - názov obce doložený v r. 1326 v záznamoch villa Domini episcopi Nitriensis, v r. 1773 Wiskupowa a v r. 1786 Biskupowa. Išlo o cirkevný majetok. Iste tu cirkevná moc sledovala zamedzenie šíreniu pohanstva, prípadne potomstvo staroruskej posádky pokresťančiť. Kapince - zo slova kap, s významom pohanská modla, soška obyčajne v podobe tváre jedného z pohanských bôžikov. Názov aj ako Kapoň, predtým Horné a Dolné. Názvy obcí doložené v r. 1261 ako Wruuskap, v r. 1261 Haloskap. V r.1524 Oroz Kaap alias Alsookaap. Prívlastok Oros- naznačuje, že pri pôvodnej usadlosti v 11. a 12. stor. bola staroruská

strážna posádka v službách starého Uhorska. Sotva bude náhodou, že v 13. stor. susediaca obec pripadla nitrianskemu biskupstvu a podľa majiteľa sa volá Biskupová. Nové Sady – odvodené od bojového staromaďarského kmeňa Kürt (1156, ľudovo Ašakert, dnes Nové Sady). Sídlil na strategickom bode pri odbočke smerom k brodu cez Váh pri Hlohovci. V 10.-12. stor. sa staromaďarskí prisídlenci (asi aj za podpory kmeňa Kürt) usadili aj na prítokoch Radošinky. Dosvedčujú to početné miestne názvy staromaďarského pôvodu vyskytujúce sa popri sebe, napríklad Šarfia, dnes Nitrianska Blatnica (Sarfew 1185, Sárffő, od sár blato), Šarluhy, dnes Lužany (Sarlow 1399, Sarlo, od sarlo dnes kosák), Behynce (Beu 1156, od bey, beg, vojenský hodnostár a pod.). Zbehy- izbeg, utečenec od vojska alebo z panstva. Izbeg (doklad z r.1269), Izbeg (z r. 1292), Ezbeg (z r. 1342). Spoluhláska g naznačuje, že názov existoval pred 12. stor. Oporou je záznam z Fuldských análov v r. 899, podľa ktorého v blízkosti Nitry, kde vládol knieža Svätopluk II., bola de ergastulo civitatis, t.j. trestnica pre väzňov trestaných ťažkou prácou. Nemožno vylúčiť, že s týmto názvom súvisel i susedný názov Holotka (Galtum 1156), dnes samota, časť obce Zbehy, utvorený z golota, bedač, nemajetní ľudia, trestaní zbehovia, vykonávali neľahké práce. Holota v starej češtine-neľahké práce, opatrovanie loveckých psov pre panstvo, psovod. Zaujímavé je, že v blízkosti je miestny názov Kajsa (Kaysza 1598), dnes časť obce Lužianky utvorený od kajati se, kajať sa za previnenie so zdôrazňovacou príponou -sa. Pôvodná usadlosť vznikla pri Zoborskom kláštore, preto je pravdepodobné, že ide o kláštornú celu pre previnených rehoľníkov.

G. Březinová – Bahelková

DOMOVINKA

Občianske združenie DOMOVINKA vzniklo zaregistrovaním na Ministerstve vnútra SR v decembri 2005 a založilo ho vedenie spoločnosti RETIC, s.r.o.. Je založené za účelom podporovania občianskych iniciatív smerujúcich k rozvoju a podpore slovenskej kultúry, školstva, zdravotníctva a športu v nitrianskom regióne.

Občianske združenie je právnická osoba oprávnená na prijímanie 2 % zaplatenej dane z príjmu fyzických a právnických osôb. Z týchto prostriedkov, ako aj z iných darov a príspevkov chce DOMOVINKA naplňať cieľ činnosti, a to:

- cielene podporovať a rozvíjať aktivity v oblasti regionálneho školstva a zdravotníctva pomocou príspevkov na materiálne a technické vybavenie škôl, škôlok a zdravotníckych zariadení.
- Spolupodieľať sa na obnove historických a kultúrnych pamiatok a príspeviť na rozvoj slovenskej kultúry prostredníctvom oživenia tradície remesiel a ľudových zvykov

DOMOVINKA má však aj iný - oveľa väčší cieľ. Rozšíriť toto združenie o firmy a organizácie pôsobiace v tomto regióne a o osoby ochotné a schopné pomôcť tomuto združeniu . Výsledkom by mohla byť veľká športová investícia, ktorá tomuto regiónu tak veľmi chýba.

Číslo účtu občianskeho združenia DOMOVINKA:

HVB Bank Slovakia a.s., pobočka Nitra, č. účtu 1421598009/8080

